

اولین شهرها و نحوه فرم پذیري آنها در طی تاریخ

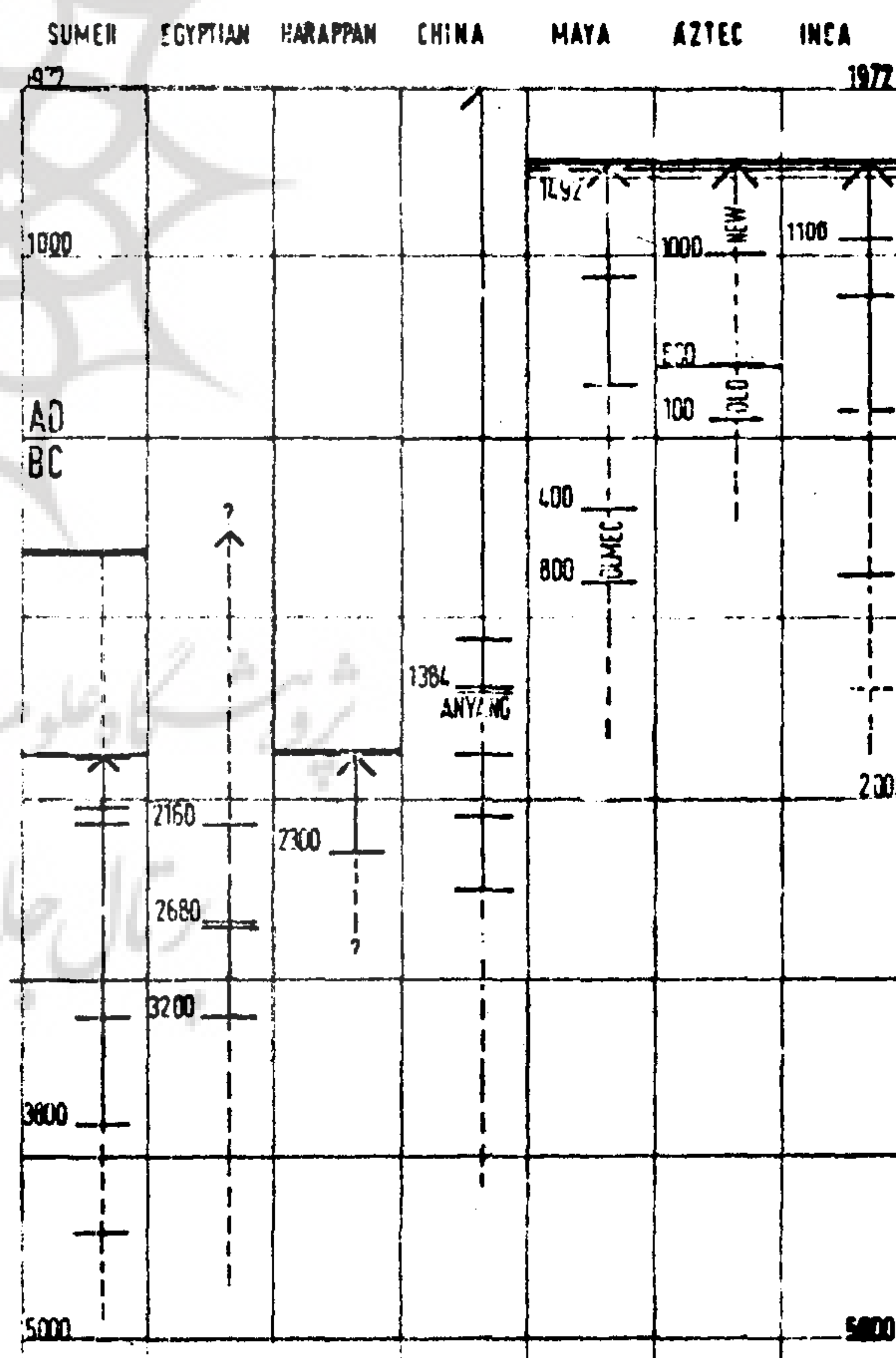
دکتر منوچهر طبیبیان

اولین شهرها و نحوه فرم پذیري آنها در طی تاریخ

قسمت اول - مشتمل بر، شهرهای اولیه، الگوهای اولیه سکونت عصر برنز، تمدن سومر

در سیر تکامل تاریخی اولین تمدنهای شهری و شهرهایشان به سه مرحله اصلی و متمایز از یکدیگر بر میخوریم هر کدام از این مراحل به سهم خود در اساس و در حقیقت در ویژگیهای انقلابی جدید حاکم بر فضای اقتصادی، الگوهای سکونتی و در روشهای که به وسیله آن پیشرفته ترین جوامع سیستم معیشتی خود را تأمین می نمودند. سهم هستند. هر کدام از این جوامع از یک افزایش جمعیت معینی برخوردار بودند که تنها آمار قابل اعتماد در دسترس هستند، و در موارد ضروری به صورت نمودارهای جمعیتی مشخص شده اند (۱)

شکل ۱-۱: جدول زمانی که تاریخ مقایسه هفت تمدن اولیه را نشان میدهد.

1) Gordon Childe, What Happened in History.

اولین دوره از دوره‌های نامبرده شامل تمام عصر Paleolithic میشود، که بنیانش حداقل مربوط به نیم میلیون ، سال تا ۱۰۰۰۰ سال قبل از میلاد است و تا دوره نخستین Neolithic و اعصار Neolithic ادامه داشت. این دوره‌ها هر یک به نوبه خود دارای چهار مقطع زمانی است، (۱) عصر برنز بین سالهای ۱۰۰۰-۳۵۰۰ قبل از میلاد و تا حدود ۲۰۰۰ سال طول می‌کشد. در اواخر این دوره بود که اولین تمدنهای شهری پا بعرصه وجود گذاردند.

دکتر Glyn Daniel در کتاب : The first - Civilisation: The Archeology of their origins

اظهار می‌دارد، " ما اکنون معتقد هستیم که توسط دانش Archeology این آگاهی را داریم که بدانیم در چه زمان و چه محلی اولین تمدنهای انسانی، در سرزمینهای جنوبی بین النهرین مصر، در هند، رود زرد در چین، دره مکزیکو، جنگلهای گواتمالا و هندوراس و اراضی ساحلی و مرتفعات پروبه ظهور پیوستند. طبیعی است که نباید تمدن‌های حادث در سرزمین‌های فوق‌الذکر را اولین تمدن‌های انسانی بشمار آوریم، زیرا در این صورت باید تمدن‌های کرت، Mycenae هیتیت و یونان را تمدنهای دوره دوم نام برد و چون واژه Secondary و یا دومین بنظر میرسد، جنبه تحقیر آمیزی برای توسعه تمدن‌های اخیر الذکر در بر خواهد داشت. روی این اصل برای مبری بودن از هرگونه معارضه آنها را تحت دودسته بنام: تمدن‌های اولیه و تمدن‌های مابعد معرفی خواهیم کرد.

شکل ۱-۳، موقعیت مکانی این هفت تمدن اصلی مبداء را که مشخص اولین مدنیت‌های انواحی، که تصور میشود صرفاً " جنبه کشاورزی داشته‌اند نشان میدهد. (۲)

2) It is essential to keep in mind that Archeologists are continuing to rewrite the pages of mankind's early history.

همانطور که در جدول زمانی ضمیمه نشان داده می‌شود، هفت تمدن اولیه در زمان‌های معینی اتفاق افتاده‌اند. سه تای اولیه این تمدن‌ها به ترتیب عبارتند: تمدن‌های حادث در سرزمین‌های بین‌النهرین، مصر، و هند که همزمان با آهنگ رشد تمدن غربی بنام تمدن‌های مرده نامیده شده‌اند. اگرچه از لحاظ زمانی منشأ تمدن‌های آمریکائی (آمریکای مرکزی، مکزیک، پرو) نسبت به تمدن چین جدیدتر هستند، مع الوصف آنها را نیز تمدن‌های مرده می‌نامند.

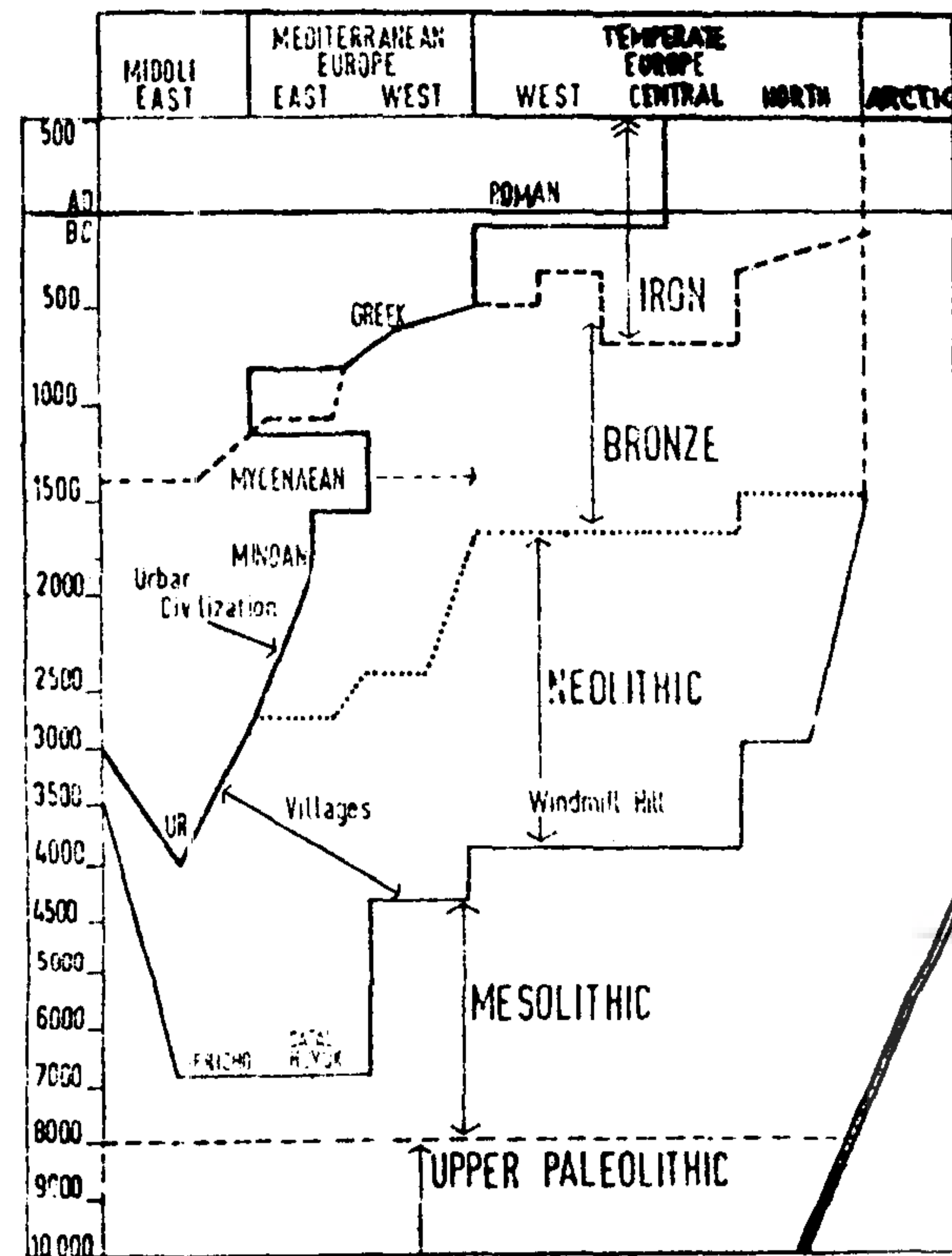
هر کدام از این تمدن‌ها یا اینکه در توسعه ادواری خود بین سالهای ۱۵۱۹-۱۵۳۳ به وسیله فاتحین اسپانیا در عرض ۱۵ سال منهدم گردیدند و یا اینکه خود بخود روبرو شدند. در این زمان یعنی مقارن با قرن ۱۶ اروپا بایک تمدن جدیدی روبرو شد، این تمدن گرچه مربوط به گذشته‌اش نبود ولی به طریقی به فرم گذشته‌اش مرتبط می‌گشت، در حالیکه در تمدن آمریکائی به عنوان، مثال فن فلز یا شدیداً "محدود بود یا اینکه هنوز با ید اکتشافات برای روشن شدن موضوع ادامه یابد (۳).

تمدن چین از جالب‌ترین استثناهای عالم حیات است، از شروع آن در بستر رود زرد در حدود سه میلیون سال قبل از میلاد تا زمان حال بدون یک توقف یا سکون ممتد به قرن بیستم کشیده شده‌است. بعلاوه در فاصله قرن هشتم در یکی از محبوبه‌های دوران قدرتش، تحت استیلای قدرت وقت، پذیرش غیر قابل انکار تمدن شهری چین به کشور ژاپن عرضه شد، جائیکه تا آن زمان فقط مجتمع‌های مسکونی کشاورزی اساس وجود الگوهای سکونتی بود.

بنیان بررسی در این مقاله بیشتر متکی بر توجیه اولین تمدنها در بین‌النهرین، مصر، هند و سپس تشریح مبانی شهری در چین، مکزیک، آمریکای مرکزی و پرو در مقالات بعدی گنجانده خواهد شد علاوه بر این بتاریخ تمدن ژاپن از پیدایش اولین شهرها تا شروع

3) Glyn Daniel , The First Civilisations.

مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. ضروری است توضیح داده شود که صرفاً "فرم شهری مربوط به بحث ما میشود معیاد انقلاب دوره Neolithic و انقلاب شهری هر دو در تاریخ توسعه تمدن از آنچنان اهمیتی برخوردار هستند که بندرت می توانیم نظریه Jane Jacobs و فرضیه مخالف آنرا که در آینده بدان اشاره خواهد شد مد نظر نداشته باشیم

شکل ۱-۲:

جدول زمانی که یک حالت مقایسه‌ای را از دوره نئولیتیک و سایر فرهنگ‌های اولیه در اروپا و خاورمیانه نشان میدهد.

Early Settlements

الگوهای سکونت اولیه:

تصور می شود اولین مخلوقات انسان در روی زمین در یک زمان بسیار طولانی در حدود میلیون سال قبل به ظهور می پیوندد . . . در عرصه گیتی پخش و گسترده میشود ، از سرزمین انگلستان تا چین و از آلمان تا Transvaal (۴). پیش بینی میشود که تا حدود ،

14- Lewis Mumford, The City in History

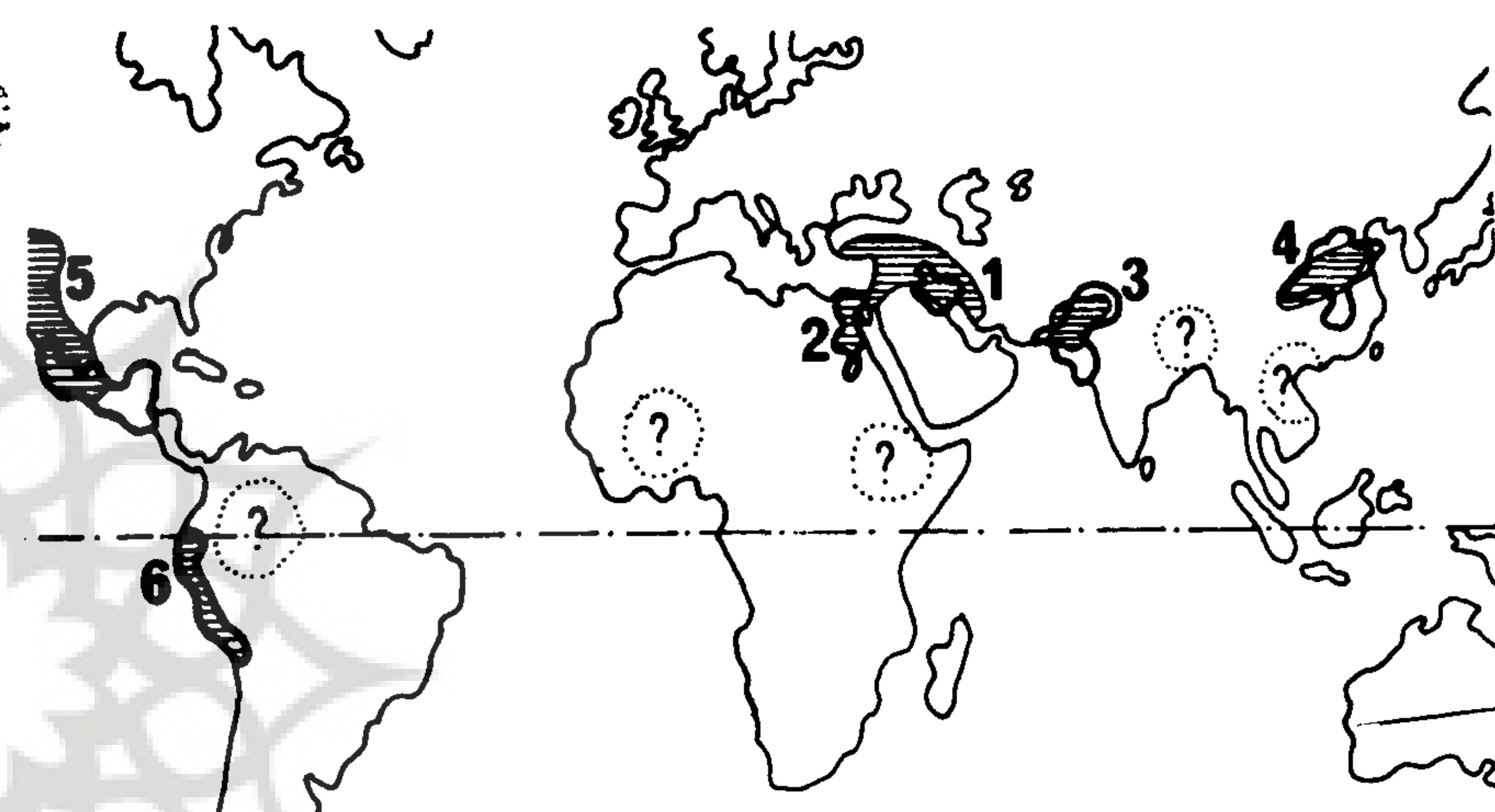
تحولات صنعتی این کشور که در اواخر نیمه دوم قرن ۱۹ شروع گردید اشاره خواهد شد و متعاقباً "شروع شهرها در اروپا بطور کلی و جزایر بریتانیا بالاخص در سلسله مقالات مورد اشاره به تجزیه و تحلیل گرفته میشود. توجه به این نکته دور از ذهن نیست که شواهد تاریخی مبین این حقیقت است که در بعضی نقاط دنیا ، و بطور قابل ملاحظه در آمریکای شمالی و استرالیا یک تمدن شهری به سرزمین های غیر مسکون یا اساساً "به ساکنین بومی اولیه آن تحمیل و دیکته شده بود. مع الوصف هنوز تمدن های منزوی و گوشه گیر و گمنام دیگری هستند که چندان نسبت به دوره Paleolithic تفاوت نکرده اند اهداف این مقاله از نقطه نظر اینکه توسعه کشاورزی که اصولاً یک شرط لازم و ضروری برای شروع و توسعه الگوهای شهری بوده است ، پایه ریزی میشود. تا این و اواخر این نقطه نظر زیاد مورد اعتراض قرار نگرفته بود و کمتر در روی آن بحثی به میان می آمد تا اینکه Jane Jacobs در کتاب Economy of Cities که در

سال ۱۹۶۹ برشته تحریر در آورد ، پیشنهادی معکوس آنچه ، گفته شده بود مطرح نمود. بدین مفهوم که پذیرش عقیده مذهبی در مورد مبانی کشاورزی به عنوان عامل اولیه برای شروع توسعه های شهری به همان اندازه تئوری خلق الساعه در خور توجه و بررسی است ، و حقیقت این است که کشاورزی و دامداری توأم "در شهرها پدیدار گشتند بنا بر این پیدایش شهرها بر اساس کشاورزی پیشی داشت. " محقق است که Jane Jacobs تئوری خود را انسان طرح میکند که با تجارب حاصله از آثار اخیر کشفیات باستان شناسی در آناتولی هماهنگ است. و وجوه زیادی نشان می دهد که Çatal Hüyük از جمله شهری بوده که واجد خصوصیات ذکر شده و دارای سابقه تاریخی در حدود ۷۰۰۰ سال قبل از میلاد و حتی جلوتر تا ۳۰۰۰ سال یعنی سالهای قبل از شروع تمدن سومریها است.

همانطور که اشاره گردید ایده کلی این است که فرم شهرهای اولیه ("Cities or Towns") به عنوان یک حقیقت باستان شناسی

۲۵۰۰۰ سال قبل از میلاد مرحله تکامل فیزیکی و اندامی انسانهای Home Spaiens به انتها رسیده است و سپس روند و عملکرد مدرن تحولات فرهنگی شروع شده است ."

انسان از اولین ظهورش تا عصر Neolithic خصوصیات شبیه سایر حیوانات داشته است و با جمع آوری طبیعی مواد غذایی که با آن روبرومی گردید در ابتداء، در اشکال دانه ها، میوه ها و سپس با شکار حیوانات و بوسیله ماهیگیری انبانهای مواد غذایی خود را نباشته میساخت .

شکل ۱-۳: محل اولین تمدن های شهری، با خط کلفت که مربوط به اولین مجتمع های کشاورزی شناخته شده مشخص شده سطوحی که باها شور نشان داده شده محتملا "مربوط به سایر مراکز کشاورزی اولیه هستند: راهنما

- 1) Southern Mesopotamia (Sumerian civilisation)
- 2) Nile Valley (Egyptian); 3) Indus Valley (Harapan)
- 4) Yellow River (Shang)
- 5) Mesoamerica (Azeta and Maya); 6) Peru (Inca)

اولین هسته اجتماع خانواده بود که نیاز به حرکت و تحرک داشت، اجبار به حرکت دائمی برای تازه ساختن منابع غذایی، لزوم حمل دارائی اش را از محلی به محل دیگر ایجاب مینمود که از یک پناهگاه موقتی ساخته شده با مصالح خام به واحد دیگری

مرکز هماهنگی مطالعات محیط زیست

باهمین خصوصیات پناه برد. تا ۱۴۰/۰۰۰ سال قبل از میلاد، هیچ فرم فیزیکی ثابت و دائمی وجود نداشت، ..... همزمان با اینکه پایان دوره عصر بزرگ یخ نزدیک میشد، انسانها بقدر نیاز برای اینکه بتوانند ساکنین قبلی را اخراج نمایند تجهیز شده بودند، و بعوض خودشان در غارهایی که بدین طریق بر آن تسلط پیدا می کردند جایگزین شوند، در این گونه اماکن با خانه های حقیقی روبرومی شویم (۵). خانه های ثابت و دائمی که وجود آنها منوط به ادامه دسترسی به مواد غذایی بود جنبه حقیقی بخود گرفته است .

پروفسور Childe تذکر میدهد که جمع آئی (گرد هم آئی اقتصادی) مربوط میشود به آنچه (۶) Morgan دوره توحش مینامد، ..... Childe همچنین توجه میدهد که انسان در طول ۹۸٪ از اقامت موقتی خود بر روی این سیاره (۷) فقط به یک نوع سیستم معیشتی دست یافته بود. یک چنین فضای حیاتی محدودیتهائی از برای جمعیت ای که در ارتباط مستقیم با غلبه آب و هوا و حالت های متفاوت معرفت الارضی بودند تحمیل میکرد. جمعیت کل جزایر بریتانیا در حدود ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد به وسیله Childe بیشتر از ۲۰۰۰۰ نفر تخمین زده نشده است و تا عصر برنز افزایشی در حدود ۴۰/۰۰۰ نفر داشته است .

در فرانسه تمدن Magalenian بین ۸۰۰۰-۱۵۰۰۰ قبل از میلاد، با وجود لطف استثنائی منابع غذایی دارای تراکم جمعیت ماکزیمم یک نفر در مایل مربع بود، ارقام کلی حدود ۱/۰

5) Gordon Childe, What Happened In History.

6) Lewis H. Morgan, Ancient Society: or Researches in the Lines of Human Progress, from Savagery Through Barbarism to Civilization. (1877)

7) Gordon Child, What Happened In History.

تا ۲/۵ است (۸). مثال‌های دیگری که به وسیله Childe داده شده نشان می‌دهد که در تمام قاره استرالیا جمعیت بومی هرگز افزایشی تا ۲۰۰۰۰۰ نفر نداشته است و بایک تراکمی حدود ۳/۵ (۹) در مایل مربع بوده است. در حالیکه در همان اوقات مرغزارهای آمریکای شمالی بر اساس حدس و تخمین Kroeber دارای جمعیتی حدود ۱۱/۵ نفر در مایل مربع بود که از طریق شکار معیشت می‌نمودند. (۱۰)

در حدود ۱۰۰۰۰-۸۰۰۰ سال قبل در نقطه‌ای در ابعادی، شروع به تمرین و کسب تجربه در روی بعضی سیستم‌ها به منظور کنترل در روی ذخائر مواد غذایی و کیفیت زراعی و کاشتن یک نوع خاص از گیاهها بخصوص بطور قابل ملاحظه به پرورش نیاکان علفهای وحشی خوردنی از قبیل جو و گندم همت گماشت، و با اهلی ساختن حیوانات و فرار از بن بست توحش در پرتویک انقلاب علمی و اقتصادی بود که انسان را بصورت همکاری فعال و همراه با طبیعت جلوه‌گر ساخت، نه عاملی طفیلی از برای طبیعت. (۱۱) این انقلاب زراعی دوره Neolithic سیستم اقتصادی موجود را به یک نوع اقتصاد درجهت افزایش میزان مواد غذایی متحول ساخت، و امکان داد واحد اجتماعی گسترده شود، حتی اگر حد این توسعه فقط مربوط به یک خانواده و طایفه بود. با این تدبیر در این لحظه از زمان اقامت همیشگی در یک محل بیشتر امکان پذیر شد و بدین طریق بود که واحد فیزیکی دهکده اگر چه از ابتدائی‌ترین الگوهای سکونتی بودند پا بر سره وجود گذاردند. در حالیکه همه آنها چیزی جز یک مجموعه کلبه‌های بدوی نبودند. تحت واژه‌های مرگان این دوره از توسعه تمدن دوره بربریسسم نامیده شده است.

انسان دوره Neolithic کنترل و افزایش محصول غذایی را به تنهایی و به کوشش خود به وجود نیاورد، بلکه به عکس شواهد، شاید نکات قرین به حقیقت (۱۲) که باقی مانده، مبین این حقیقت است که موفقیت انسانهای نامبرده منوط به کسب تدبیر از بقایای عده معدودی از انسانهای اولیه Hemo - sapiens که هنوز در قید حیات بودند بوده است، به مشابیه این وضع در عصر بربریت نیز برمیخوریم.

اولین قدم قطعی به جلو، بسوی تمدن شهری احتمالی بالا جبار باید منتظر تاثیر فعل و انفعالات داخلی که وسیله تغییرات آب و هوا که منتج از خاتمه اعصار دوره یخ در حدود ۷۰۰۰ سال قبل از میلاد بود بماند. ذوب قطعات یخ‌های شمالی نه فقط چهره استپ‌ها و جلگه‌های بدون درخت را عوض کرد بلکه اروپا را به صورت جنگلهای مرطوب تغییر قیافه داد و سرآغازی بود برای تبدیل مرغزارهای جنوب مدیترانه و Hither Asia (این سوی آسیا)، به بیابانهایی که وسیله واحدهائی متوقف شده بود (۱۳) در روی این مرغزارها . . . . .، وقتی که شمالی‌ترین قسمت اروپا از صفحات یخ یا جلگه‌های بی‌درخت پوشیده شده بود علف‌های وحشی رشد کردند که با اعمال و پرورش صور مختلف کشت به صورت جو و گندم‌های مورد مصرف امروزی درآمد. و به همین طریق حرکت وحشیانه گله‌های دام اهلی و رام گردید. در یک چنین محیط جوامع انسانی به طور موفقیت آمیز توانستند یک طرز تلقی تجاوزکارانه را به منظور محاصره و غلبه بر طبیعت از خود تجلی دهد و درجهت تخریب فضای حیاتی و طبیعت متشکل، بر سایر عوامل پیشی گیرد. انباشتن ذخائر از مواد کشاورزی و گیاهها اولین اقدامهای انقلابی انسان در لحظه رهائی از تبعیت باقید، محیط خارجی بود. (۱۴)

- 8) Gordon Childe, The Dawn of European Civilisation.
9) Gordon Childe, What Happened in History.
10) A.L. Kroeber, A Roster of Civilisations and Culture

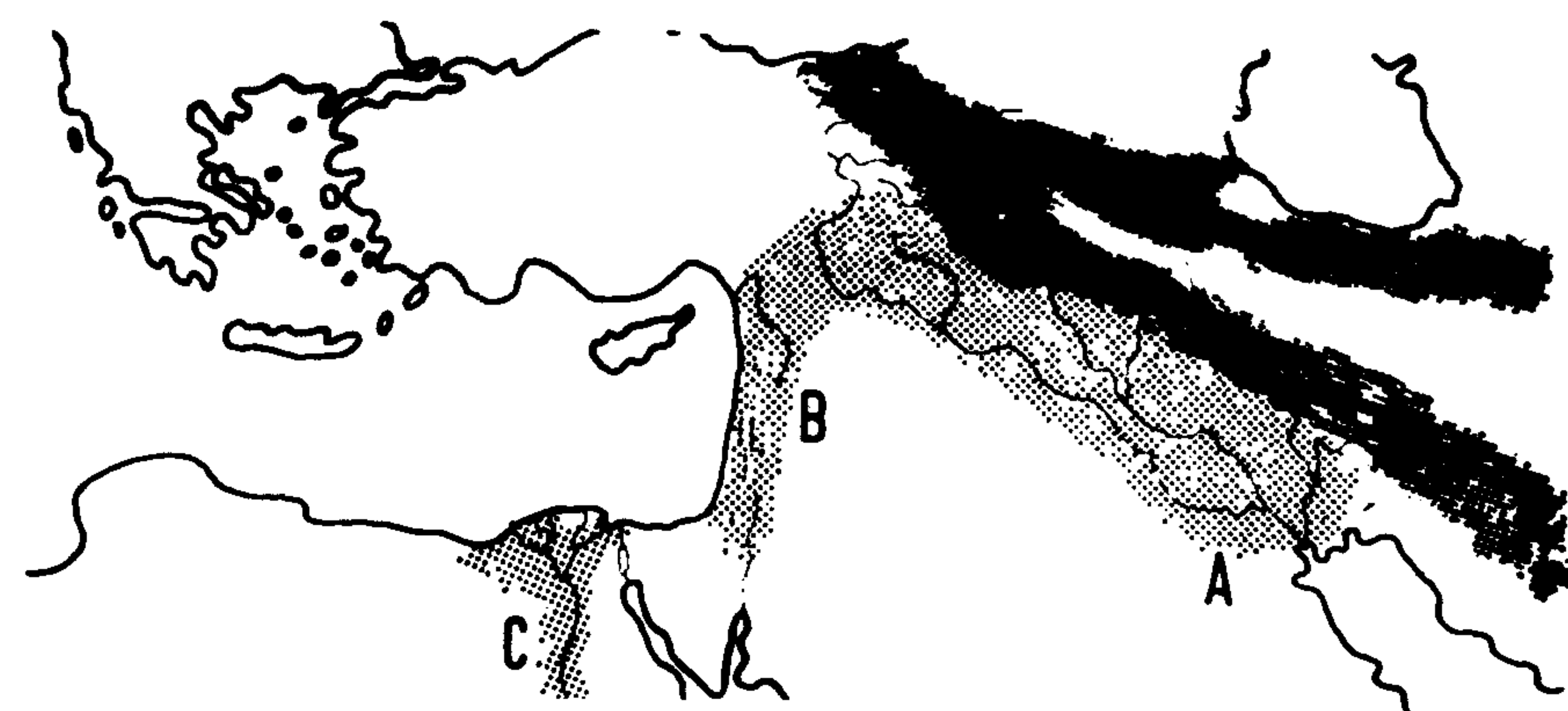
- 11,12,13) Gordon Childe, What Happened in History.
14) Lewis Mumford, The City in History.

دشتهای سرزمین فلسطین متمایل میشود. این منطقه ادامه آن به وسیله صحرای سینا متوقف میشود ولی باز از طریق دلتای وسیع و دره باریک رود نیل از یک ادامه واقعی بیشتر به سوی جنوب در داخل مصر و اراضی ساحلی آن برخوردار میگردد.

نوع الگوهای سکونتی شناخته شده دوره نئولیتیک در بین النهرین به صورت واحدهای کوچک، در روی استپها و تپهها در کنار تهدید خشکی، اشکالات بارور ساختن خاک، در جاهائیکه مشقت کمتری را باید متحمل شد در روی دشت های سیلابی رودخانه های عمده به ظهور پیوست (۱۶) تا ۵۵۰۰ سال قبل از میلاد و متعاقباً "در طول ۳۰۰۰ سال توسعه آهسته، " ملایم " در روی تپه های مرتفع مجتمع های زراعی پابرجائی بوجود آمدند و سپس بتدریج به طرف دره ها در روی ذخیره های رسوبی ولایه های ته نشین شده و خشک دجله و فرات همزمان با اینکه تکامل تکنیکها در زمینه های آبیاری کاملتر میشوند، گسترده می گردیدند.

در مصر در Merimde در شمال غربی دلتا نتایج مطالعات پروفیسور Fairman وجود نمونه هایی از استقرار یک نوع الگوی سکونتی که در فضائی به مساحت ۴۰۰ × ۶۰۰ یارد ایجاد شده بود و از لحاظ زمانی شاید ۴۰۰۰ هزار سال قبل از میلاد را تأیید میکند. در یک قسمتی از این محل کلبه هایی در دو ردیف معین با یک کوچه بینابینی شکل یافته بود. (۱۷)

نمونه های دیگری از دهکده های نئولیتیک در Fayum کنار یک دریاچه واقع در غرب دره نیل وجود داشته است که بطور مسجل و متقن در نیمه اول پنج هزار سال قبل از میلاد بوجود آمده است.

شکل ۴-۱: نقشه خاور نزدیک که موقعیت اراضی حاصلخیز کشاورزی Fertile Crescent در روی آن به رنگ روشن و منابع مس که به رنگ تیره مشخص شده است. راهنما
A- جنوب بین النهرین، دره دجله و فرات
B- فلسطین
C- مصر "دره و مصب رود نیل"

این فرضیه پذیرفته شده که حالت های مساعد در جهت تکوین انقلابات کشاورزی برای اولین بار در جنوب و شرق مدیترانه اتفاق افتاد جائیکه بعنوان اراضی حاصلخیز هلالی Fertile Crescent شناخته میشود. واژه ای وسیله پروفیسور (۱۵) Prof. Breasted مترادف واژه نامبرده تحت عنوان اصطلاح (Cradle of Civilisation) یا گهواره تمدن ارائه میشود. این منطقه حاصلخیز اطلاق به آن قسمتی می شود که همه به صورت دهکده هایی در صحنه فضای حیاتی وجود داشته و بعداً " به صورت مرکز تمدن های شهری خاور میانه و نزدیک تحول می یابند. این سرزمین ها تحت متن رنگ روشن در روی نقشه ۴-۱ مشخص شده است. منطقه ای که به شکل داس در روی نقشه فرم گرفته است، از راس خلیج فارس شروع و به سمت شمال به سوی کوه هایی که سرچشمه و منبع رود دجله هستند توسعه پیدامی کند و قبل از اینکه به سمت غرب بچرخد در سرتاسر فرات ادامه داشته. و از این ناحیه به بعد بطرف سوریه و دره ها و

16) James Breasted, Ancient Times.

17) H.W. Fairman, Town Planning in Pharaonic Egypt, Town Planning Review, April 1949.

15) James Breasted, Ancient Times.

در بیاورد. چهارم: تهیه و تدارک وسائل حمل و نقل برای حمل عمده و یک جای محمولات، وسیله کارشناسان فنی و حرفه‌ای و تکامل تدریجی این وسائل در جهت کمیت و کیفیت.

همانطوریکه Childe گفته است بررسی و اتخاذ تدبیر در تولید مازاد لازم امری جدانشدنی از ماهیت سیاست اقتصادی دوره نئولیتیک بود، تحقق این هدف بدیهی است که نیاز به ملحقات اضافی به ذخیره دانش عرضه شده در اختیار بربرها و به همان نسبت و اندازه تغییر در روابط اقتصادی، اجتماعی دارد. (۱۹)

در سرتاسر تاریخ ۴۰۰۰ ساله قبل از میلاد شرایط فنی کافی برای وقوع انقلاب شهری در این دوره خاص چهار طریق اکتشاف و چهار طریق اختراع مشاهده گردیده بود. با یادآوری مجدد گفته Mumford "تا آنجا که ظواهر امر و شرح و توصیف موجود نشان میدهد، کشت غله و دانه‌ها، شخم کاری، چرخهای کوزه‌گری قایق‌های کشتیرانی، چرخ کارگاه، فن آمادگی آهن و فلز، ریاضیات مطلق، مشاهدات ستاره‌شناسی محض، نوشتن تقویم و سایر روشهای مقبول، در فرم ثابت و پایدار همه و همه در حدود سال‌های ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد که چند قرنی از تاریخ را اشغال کرده به وجود آمدند" (۲۰) مهمترین عامل بر تحقق تحولات شهری منوط به تولید یک مازاد غذایی است، و همانطوریکه این کیفیت شناخته شد برای اولین بار در حدود بین سالهای ۳۰۰۰-۴۰۰۰ قبل از میلاد و شاید جلوتر آبرفت‌های دشت واقع بین دجله و فرات چنین شرائطی را فراهم ساختند. و شواهد امر نشان میدهد نه اینکه بعضی از جوامع دهکده‌های واقع در پائین ناحیه دجله و فرات از لحاظ ابعاد جمعیتی رشد کردند بلکه از لحاظ استخوان‌بندی فیزیکی نیز عوض شدند. این مراحل در شهرهای خود فرمان سومریها از ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد بعد در قالب ده‌ها هزار سکنه، وجود

19) Gordon Childe, What Happened in History

20) Lewis Mumford, The City in History

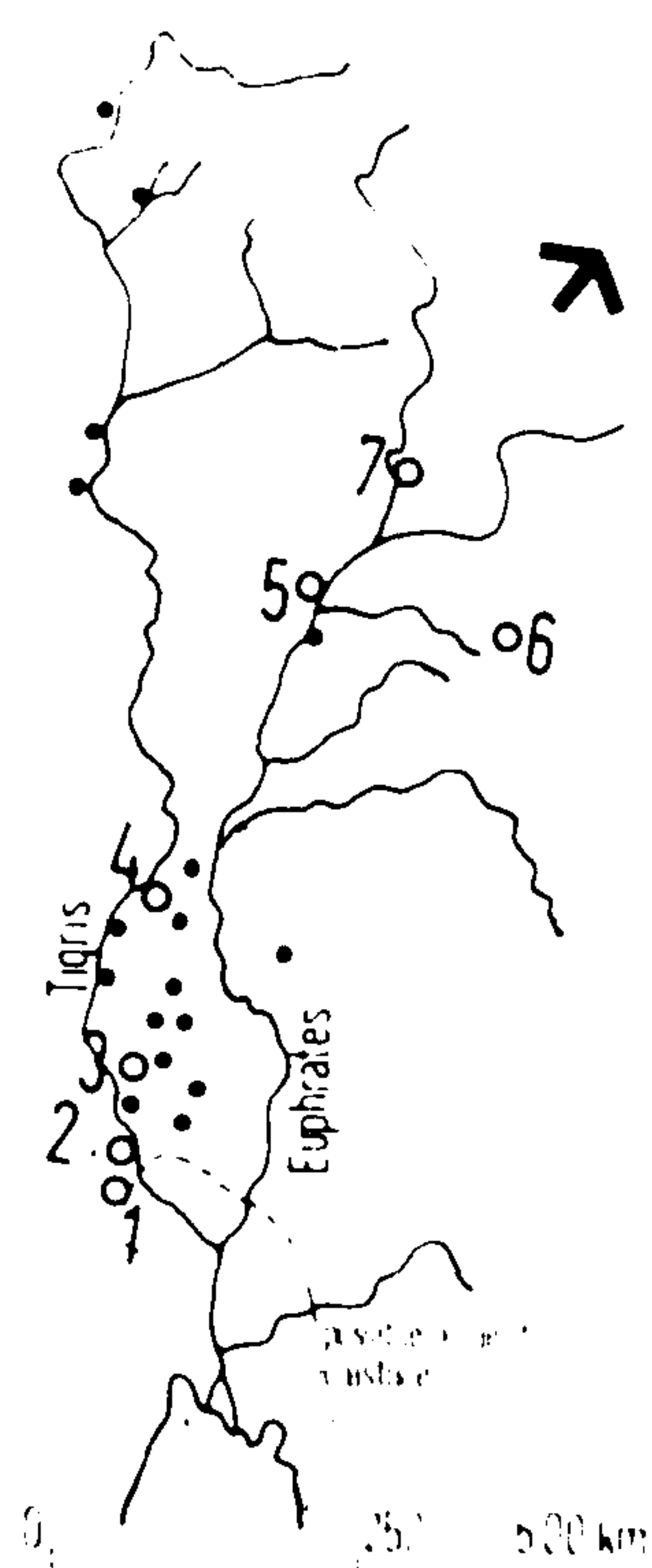
قبل از تشریح تحول جامعه روستایی گله‌دار دوره نئولیتیک بین سالهای ۳۰۰۰ - ۳۵۰۰ ما قبل از میلاد به جامعه شهری، شهرهای اولیه Prof. Childe's "Urban Revolution" یک تعریف از واژه شهر مورد نیاز میباشد.

در مورد این واژه بطور اختصار وسیله Gideon Sjoberg تعریف و تفسیری شده است تحت عنوان اینکه شهر محل اسکان جماعتی است در یک اندازه مشخص و ترکیب جمعیتی، که متشکل خواهد بود از یک گروه متخصص غیر کشاورز که شامل افراد با سواد و برگزیده نیز خواهد بود. (۱۸) بسادگی در این تعریف دو شرط واقعی برای انقلاب شهری وجود دارد، اول: تولید محصول اضافی مواد غذایی قابل ذخیره و سایر مواد اولیه، به وسیله بخشی از جامعه برای حمایت از جامعه متخصص و سایر گروه‌های فعال که در سایر بخش‌ها فعالیت دارند، دوم: وجود یک فرم نوشتن زیرا بدون آن نه اینکه نشانه و آثار نمیتوانستند حفظ بشوند بلکه توسعه علوم مانند ریاضیات، نجوم و غیره نیز غیر مقدور بود. شرایط و ضروریات دیگری باید مورد توجه قرار گیرند که قسمتهای سوم و چهارم تعبیر شهر را شامل میشوند و مهمترین آنها عبارتند:

سوم: آنچنان واحدهای اجتماعی باید در یک سازمان شهر وجود داشته باشد که قادر به تامین ادامه عرضه های مورد نیاز برای متخصصین شهری باشد و همچنین قادر باشد نیروی کارگری در مقیاس وسیع را برای انجام کارهای ناحیه‌ای تحت ضابطه‌ای

18) Gideon Sjoberg, The Origin and Evolution of Cities, Scientific American, September, 1965, (also in Cities, A Scientific American Book, 1967).

بوده اند بر خورد می‌کنیم. زمانی که سلسله آکادمیها منقرض شده بود، تصور می‌رود شهر اور مرکز حکمرانی امپراطوری سومریها در دوره سلسله سوم بین سالهای ۲۰۱۵-۲۱۱۰ قبل از میلاد بود. شهر اور از مهمترین مثالهای آشکار بنام یک شهر سومری است و از دو جنبه اهمیت فراوان داشت، یکی به عنوان مرکز یکی از سلسله‌ها و دیگری از نقطه نظر امکان توسعه دامنه عملیات حفاری.

شکل شماره ۵-۱: مراکز شهری در بین‌النهرین، تپه‌ها و دامنه کوهها به رنگ رقیق نشان داده شده است. راهنما
1- Eridu; 2, Ur; 3, Erech (all Sumerian cities);
4, Babylon; 5, Assur; 6, Arbela (Erbil); 7, Ninivah
ساحلی که به نقطه چین نشان داده شده است

مربوط به دوره حدود ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد است.

— موقعیت مکانی شهر اور در نیمه راه حدفاصل بین راس فعلی خلیج فارس و بغداد است. در زمان دوره سوم اور در طول فرات قرار داشت (یعنی ۱۰ مایل دورتر از محل فعلی به سمت غرب و

مذاهب فعال، سازمانهای اجتماعی و سیاسی، عقد قراردادهای تجاری وسیع و تکنولوژی پیشرفته به اوج خود رسید.

زراعت در روی زمینهای آبرفتی بستگی به نوع آبیاری داشت این سیستم در ابتدا فقط در اشکال بدوی متمرکز بود، ولی بعداً با استفاده از کانالهایی در مقیاس وسیع و مهار کردن بستر رودخانه‌ها از طریق سنگ چین که ارتباط با ظهور و تکامل شهرهای ایجاد شده داشت عمومیت یافت. سرزمینی که بعدها سومر خوانده شد سرزمینی بود که در آن فقدان سنگهای ساختمانی، چوب (قسمتهایی از تنه درخت) به چشم می‌خورد و حتی ذخائر معدنی آن نیز به فراموشی سپرده شده بودند، دارای آب و هوای خشک بود و رودخانه‌هایش مانند رود نیل طغیان مرتب سالیانه رانداشتند تا حد ساحلی را به وسیله گل ولای خود بپوشاند، مع الوصف سرزمین موفق و پیروزی بود. (۲۲) محقق نیست که چه موقع اولین الگوهای سکونت در وی آبرفتها بنا شده بودند ولی بر اساس فرضیه Graham Clark اولین مردمی که در اینگونه مجتمع‌های مسکونی به عالم بشریت شناخته شدند ساکنین دهکده‌ای هستند که بعداً "Al-Ubaid" نامیده شد این دهکده نسبتاً بی اهمیت در روی یک تپه در روی جزیره‌ای از گل ولای رودخانه‌های دره فرات شروع به رشد کرد از ساکنین این دهکده در مطالعات باستان‌شناسی در قسمت آخر سال ۵۰۰۰ قبل از میلاد نام برده شده است (۲۳).

تا حدود ۲۷۵۰ سال قبل از میلاد یعنی تا وقتیکه Sargon شهر Agade را در نزدیک Babylon بعنوان پایتخت حکومت متحده سومریها بنیان نهاد، حداقل به ۱۱ مرکز عمده شهری دیگری که بطور موثر دارای حکومت مستقل (خودمختار) بانضمام Ur, Erech, Larsa, Kish and Nippur که همه در یک زمان دارای حکومت مستقل و در بعضی اوقات دارای سرسلسله‌های جنگی

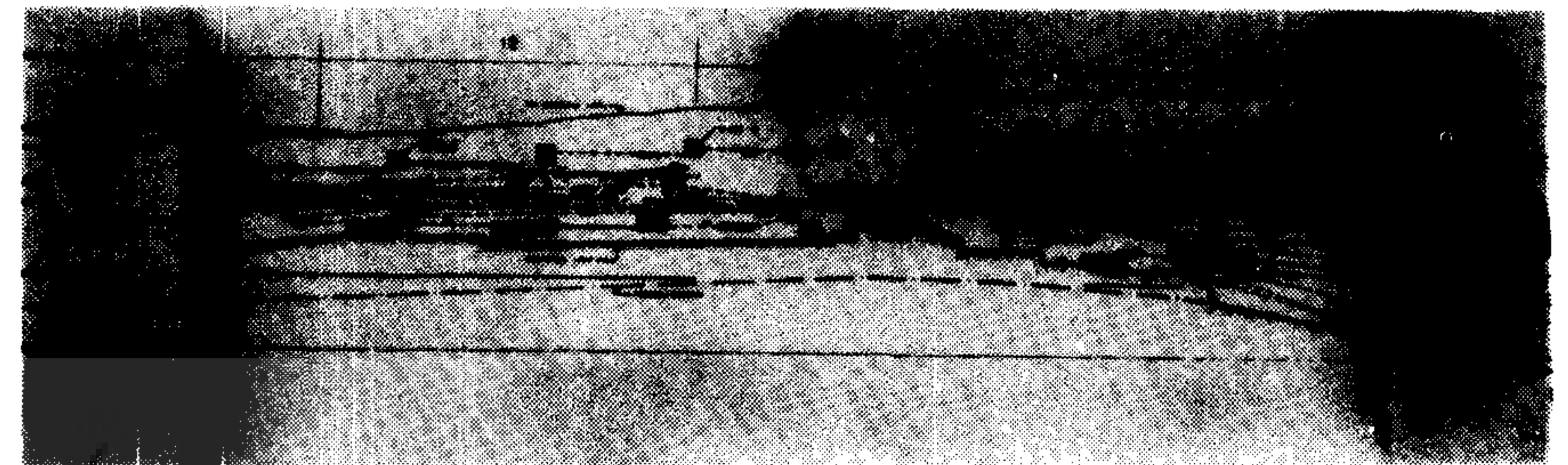
22) Graham Clark, World Prehistory – An Outline.

مرکز هماهنگی مطالعات محیط زیست

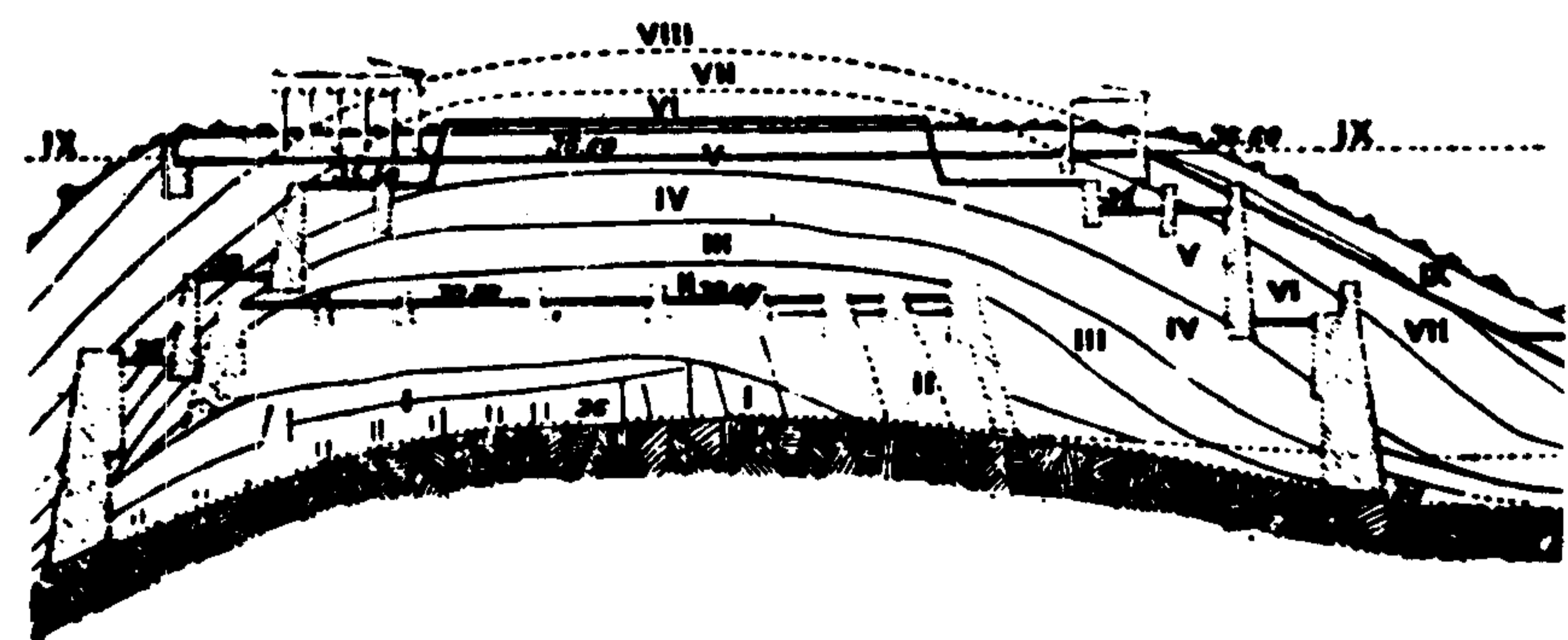
در چند مایلی دریا) .

قبل از تشریح شهر اور ضروری است یک توضیح مختصری از چگونگی تشکیل Tells را به بحث بگیریم . در اوائل عصر Mesopotamia دوره‌های بعدی از تاریخ شهری کلمه tell یک‌ریشه‌کاملاً "خالص قبل از اسلامی دارد و بطور کلی به نوعی از خاکریزهای پیش‌ساخته بدست انسان اطلاق میشود .

شکل ۱-۶: Megiddo در فلسطین ، مقطع طولی از روی tell بادید شمالی

بیک چنین ترکیب‌های باستانی در ایران ، عراق ، فلسطین ترکیه ، جنوب روسیه و یک چند محل در اروپا بر میخوریم در اعصار اخیر این خاکریزهای مسکونی غیر قابل مسکونی شده‌اند ولی بهر حال آنها نتیجه‌ای هستند از فضاهایی که متجاوز از هفت هزار سال اشغال شده‌اند . حقیقت اینکه هنوز Erbil یا Arbela قدیمی شکل ۱-۱۱ و کرکوک پا بر جا هستند و بنا به گفته Glyn Daniel شاید بتوان گفت در زمان حاضر هنوز افرادی در آن زندگی میکنند (۲۵) . این شهرها بطور مداوم از خیلی زمانهای دور شاید بین ۶ تا ۸ هزار سال قبل از میلاد تا به امروز اشغال بوده‌اند .

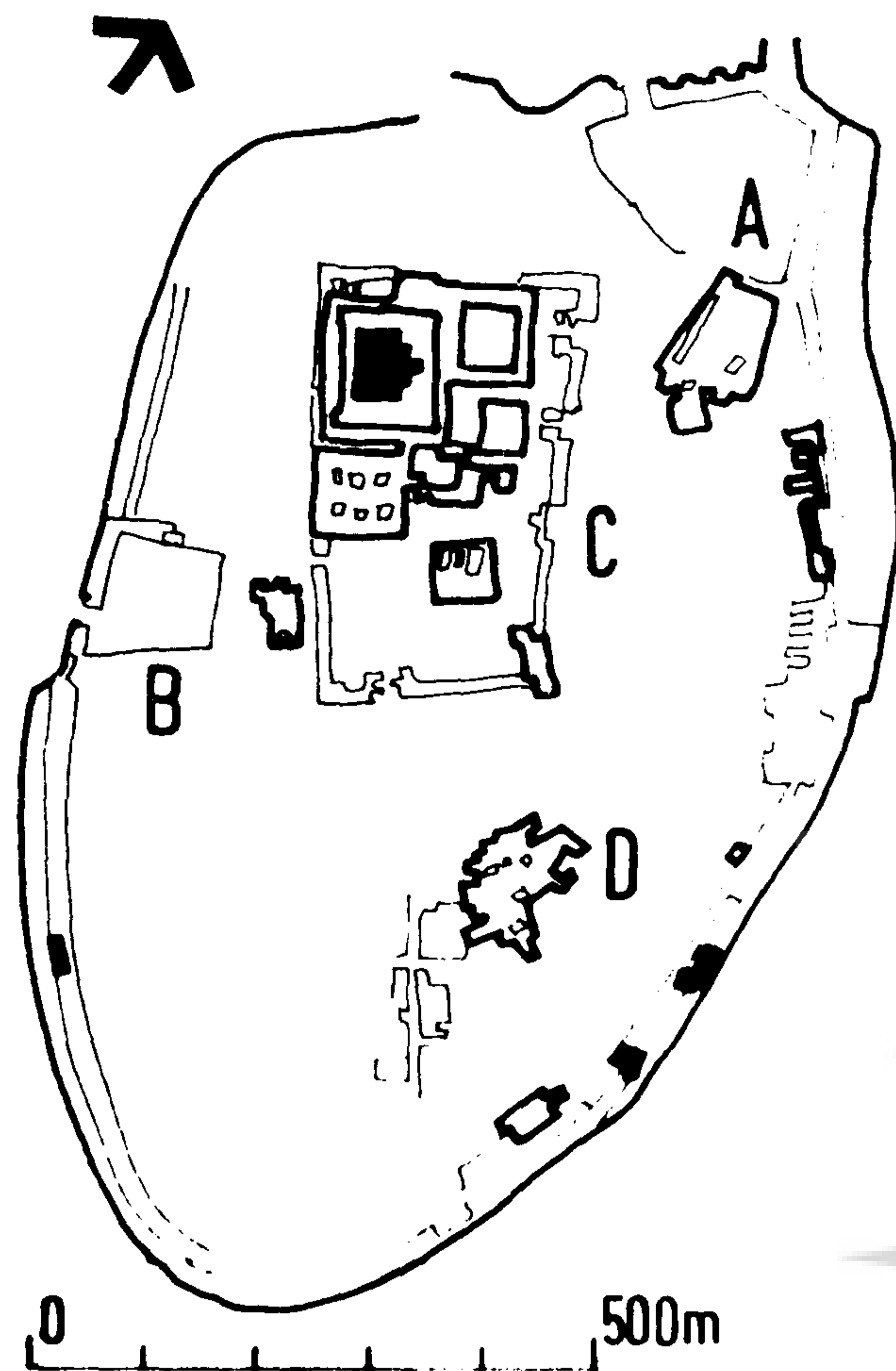

شکل ۷-۱ . مقطع از روی Tell در Troy این مقطع مشخص مراحل مختلف از طبقه همکف در قالب دیوارهای دفاعی پی در پی که بتدریج بر روی پایه صخره‌ای ارتفاع گزیده‌اند میباشد .

یک tell به وسیله مجموعه بناهای جدید یک شهر که در روی خرابه‌های شهر قدیمی ایجاد میگردد بوجود می‌آید . در بین‌النهرین و در بستر دره‌های رودخانه‌ها ، بیشتر ساختمانها از خشت خام که خود بخود یا وسیله کوره‌های آتش‌خشگ می‌شوند ساخته شده بودند آجر پخته شده به وسیله کوره‌ها فقط برای دیوار شهر ، برای انصرها و مبادب کار می‌رفتند . عمر یک خانه ساخته شده از خشت خام در بین‌النهرین متحماً " به ۷۵ سال ، یعنی تازمانی که باد ، و سایر شرائط اقلیمی او را به حالت ویرانی کامل سوق دهند تخمین زده می‌شد .

برای بالا بردن موثر طبقه همکف خانه‌های جدید در پی آنها قلوه سنگ بکار برده میشد این روند و خط مشی معمولاً " در تجدید حیات شهر بعد از یک دوره انهدام یا یک دوره خالی از سکنه که بعضی اوقات اتفاق میافتاد انجام می‌شد . این عمل ، سلول به سلول ادامه داشت تا اینکه شهر به کلی تجدید حیات می‌شد . شاید زم است توجه داده شود که در زمان حال روند مشابه روند فوق مورد توجه قرار گرفته است . این روند در سایر شهرهای دنیا برای بالا بردن طبقه همکف مصداق دارد لندن ، روم از جمله شهرهایی هستند که به سبک مرسوم ساخته و احیاء شده‌اند . در میان بسیاری از شهرهای قدیمی احداث شده ، لندن و روم به وسیله خصوصیات ممیزه خاص خود که حاوی بناهای تاریخی ، و طبقه همکف که از برخیا بان‌های مجاور پائین تر است مشخص شده‌اند .

Sir Leonard Woolley چنین توصیف میکند که فرس کف پیاده‌روهای شهر لندن با ابعادی در حدود ۲۵×۳۰ پا در زیر

خیابان‌های شهر مدرن واقع شده‌اند (۲۶). وضع کوهستانی شهر رم بخودی خود همانطور که وسیله پروفیسور Lanciani تشریح شده است حتی قبل از پایان دوره قدیم عوض شده. بعنوان مثال تپه Palatine به وسیله یک لایه از آشغال از ۶۷-۶ پا ضخامت (۲۷) پوشیده شد، جائیکه سکونت و زندگی بطور مداوم در آن ادامه داشت. خیابانها به دلیل اینکه کف‌ها و سطوح جدید در روی شهر قدیمی پایه گذاری شده است و همچنین بخاطر یکی سازی مراحل مختلف به ارتفاع گزیده‌اند. در سرزمین هائی که شهرها در طی یک دوره طولانی منهدم شده‌اند گردو خاک، بطور طبیعی در روی آنها انباشته شده است. یادداشتهای Lanciani اشاره‌ای به این موضوع نمیکند و می‌نویسد اگر Forum of Trajan که به وسیله Pius VII در سال‌های (۱۸۲۳-۱۸۵۰) حفاری شده است مرتباً تمیز و یا جاروب نشده بود در پایان هر سال از قشری در حدود یک اینچ گردو خاک و در طول یک قرن از یکصد اینچ خاک پوشیده شده بود (۲۸).

THE SUMERIAN CIVILISATION

تمدن سومر :

Ur of the Chaldees

مهمترین قسمت پیوسته از اجزاء شهر Ur که حفظ می شود، مربوط به دوره Isin-larsa در حدود ۱۷۰۰ سال قبل از میلاد است. نتایج این خاکبرداری در کتاب Ur of The Chaldees که توسط Sir Leonard Woolley برشته تحریر آمده تشریح شده است در دوره بعدی حد و حصر ابقاء شده مربوط به شهرهای دوره سوم بوده و تحقیق و کار در اماکن دیگر روشن میکند که شهر اور در تمام اساس یکی از شهرهای تیپ پایتخت‌های سومریان بوده. از راس سمت راست خلیج فارس تا Mari در وسط بین النهرین (۲۹).

25) Leonard Woolley, Digging the Past.

27,28) Rodolfo Lanciani, The Ruins and Excavations of Ancient Rome.

29) Leonar Woolley, Ur of The Chaldees

شکل ۸-۱: اور، مشخصات عمومی پلان مربوط به سالهای (۱۹۰۰-۲۱۰۰ قبل از میلاد است) بر اساس نتایج حاصله از هر حفاری که وسیله Sir Leonard Woolley انجام شده است. مساحت شهر در داخل حصارها در حدود ۸۹ هکتار بود و ماکزیم جمعیت احتمالی اش در حدود ۳۵۰۰۰ نفر بوده است. یک رقم در حدود ۲۵۰/۰۰۰ نیز تخمین زده شده است که مربوط به جمعیت کل شهر خود فرمان و توابع آن میباشد.

به سه قسمت عمده و اساسی، در شهرهای سومین سلسله اور بر خورد می‌کنیم.

(۱) دیوار و حصار قدیمی شهر (۲) Temenos یا قسمت صحن مذهبی (۳) قسمت خارجی شهر.

دیوار شهر به شکل یک بیضی نامنظم دارای ابعادی است که طول آن در حدود ۳ مایل و عرض آن نیم مایل است .
شهر اور بر روی خاکریزی شکل گرفته که از خرابه‌های ساختمان های قبلی به وجود آمده و در ساحل غربی فرات مستقر شده . به دلیل برخورداری از کانال قابل کشتیرانی در شرق و شمال ، دوبندر در شمال و غرب جهت حمایت از لنگرگاهها پیش بینی شده است . احتمال داده میشود که کانال کوچکتر دیگری نیز از سراسر شهر عبور می کرده است .

– دیوارهای دفاعی شهر اساساً " در طول ۱۸ سال سلطنت Ur-Nammu پایه گذار سومین سلسله اور به وجود آمده Sir Leonard Wooley میکند که این دیوارها در ارتفاع ۲۶ فوت یا بیشتر بر بستر دشت اوج می گرفت و به عنوان دیوار حائل از برای دو ساختمانی که ارتفاع گرفته بودند بشمار (۳۰) میرفت .
Temenos بیشترین قسمت شمال غربی شهر را در تصرف داشت . با استثنای بنادر که تنها فضای باز جالب در شهر را شامل می شود ، حفظ و نگهداری این قسمت و استفاده اساسی آنها خاص حفاظت و زندگی کشیش ها و خانواده سلطنتی بود (رجوع گردد به نقشه Temenos شکل ۹-۱) . قدمت پلان Temenos به دوره سلطنت بخت النصر یعنی حدود ۶۰۰ سال قبل از میلاد نسبت داده می شود . وقتی فرم غیر طرح ریزی معمولی فضاها که محدود به خطوط مستقیم بود تجدید سازمان داده شد فضای باقی مانده در داخل شهر با تراکم زیاد به سکونت افراد تخصیص داده شد .

این ترکیب اختصاصی یا حالت های متراکم زیاد بهیچ طریقی نمیتوانست به حالت های قراردادی تیپ خانه های برون گرا برسد . بعلاوه بدلیل علل بالا حیاط خانه در Mesopotamia ، مصر و دره هند و متعاقباً " در یونان و مناطق گرم و دوره امپراطوری رومن این امکان و جراً تراداد که از سیستم تهویه های طبیعی سردکننده و هوای مطبوع برای دادن یک حالت دلپذیر به محیط داخلی خانه ها

استفاده شود .

– این خانه ها با طاقهای تزئین شده و مدرن در مقیاس بالا و با سرویسهای کافی بطور وضوح نتایج یک تحولات طولانی را مرفی میکنند ، در حالیکه در پلان بصورت مجتمع دیده می شوند ولی خارج از شرائط دهکده های اولیه به وجود نیامده اند و بر اساس هیچ سیستم برنامه ریزی شهری طرح ریزی (۳۱) نشده اند و این تحول طبیعی بدون طرح یک شهر متاثر از دهکده های ایکه جنبه بنیانی دارند تحت عنوان organic growth با توسعه متشکل مصطلح میشود . این وضعیت دو استریم (روند) کاملاً " مخالف وسیع و متداومی را عرضه مینماید ، اول اینکه انسان در طول تاریخ خلق میکند ، والگوهای مسکونی خود را توسعه می دهد . استریم دوم که در مقام مقایسه فقط یک تعداد کمی از شهر بدین طریق به وجود آمده است و نسبتاً " ریشه و مبنای جدید دارد آنهائی هستند که دارای طرح هستند و حداقل تا زمان حاضر برای آنها بر اساس یک رشد متشکل پیش اندیشیده طرح ریزی شده است . لازم بیادآوری است که توسعه های غیر پیش بینی شده نیز گاهی اوقات دارای توسعه متشکل هستند .

شکل ۹-۱ : اور ، پلان Temenos سنگر مذهبی شهر که به وسیله دیوارهای حجیم محصور شده و گوشه غربی آن مشرف است به زیگورات چند طبقه ای . ترتیب عناصر به قرار زیر است . معابد ، کاخها و مجتمع ساختمانی های حکومتی که در طول یک خط در زمان بخت النصر سازمان یافته است .

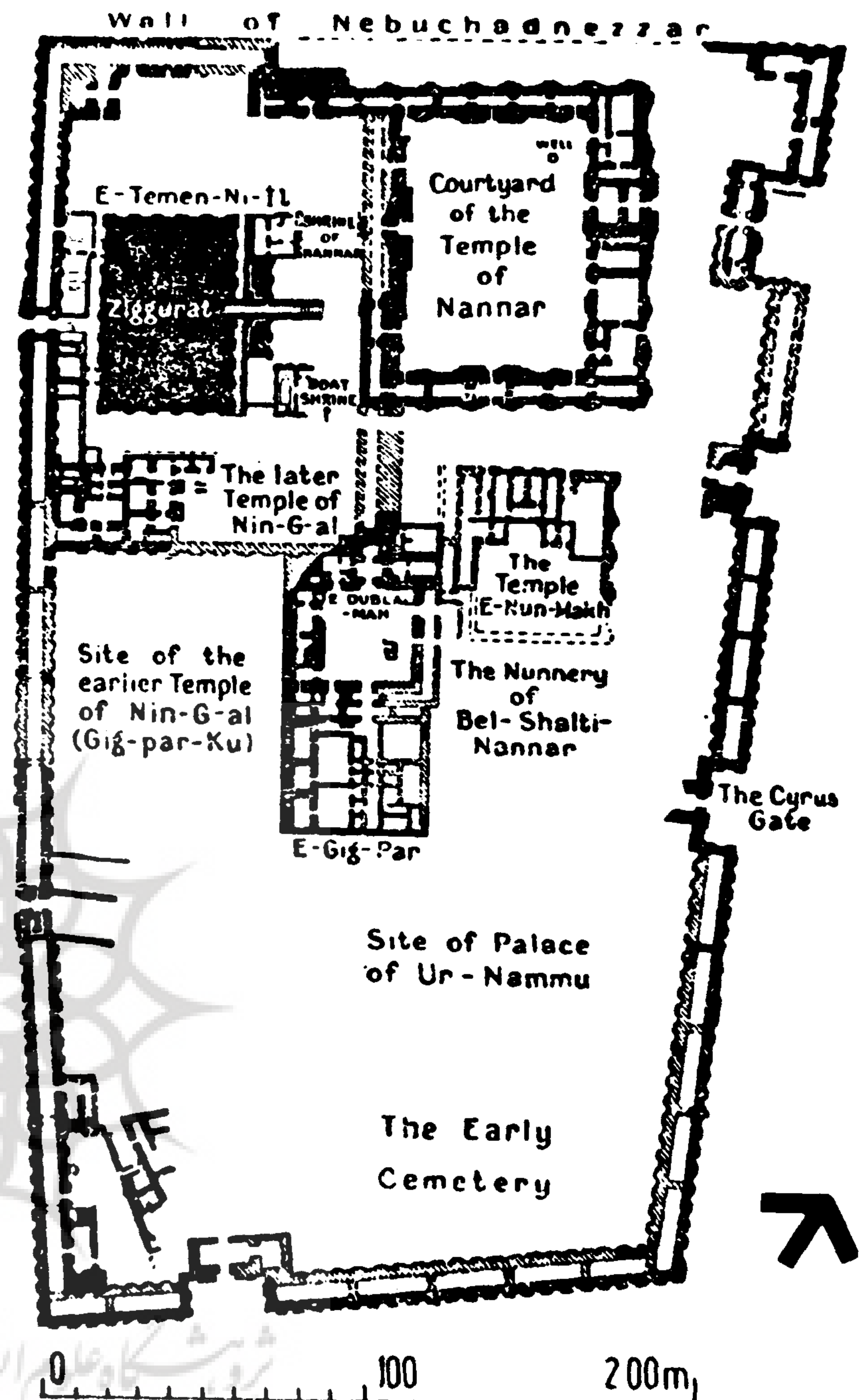
برخلاف آنچه Woolley انتظار آن را داشت اسکلت این خانه ها جنبه اغراق آمیز و موارد جاه طلبانه را ثابت و تایید میکند . یک قسمت مورد توجه از یک چنین ناحیه ای که در جنوب شرقی

31) Leonar Woolley, Ur Of The Chaldees

خانه‌ها به نظر می‌رسند که بیشتر متعلق به طبقات متوسط بودند تا به طبقات مرفه، و با اندازه‌های متفاوت و همانطور که پلان هم کف‌نشان میدهد اندازه آنها بستگی به فضای مورد تصرف و میزان مالکیت شخصی داشت.

Woolley تصور کرده بود که فقط به خانه‌های یک طبقه ساخته شده از آجر خام و بندرت به خانه‌های ۳-۴ طبقه برخورد کند. در حالیکه برخلاف تصور او به خانه‌های دو طبقه که دیوارهای طبقه زیر آن با آجر پخته و طبقه بالا با آجر خام ساخته شده بود روبرو گردید. و استعمال روکش و پنبه آب تغییر چهره مصالح بکار گرفته شده را تضمین کرده بود. در بعضی خانه‌ها ۱۳-۱۴ اتاق در اطراف یک حیاط مرکزی مفروش وجود داشت که نور آنها وسیله این حیاط مرکزی تامین میشده بنا بر گفته Woolley واضح بود که این شهر یک شهر بزرگ بود و حالت اغراق آمیز و تجملی زندگی ساکنینش چنین گفته‌ای را ثابت میکند که سیستم سنتی و نوعی تمدن سازمان یافته خود را به ارث برده بودند.

فلسفه و توسعه حیاط جواب بیک نیازی بود که تصور می‌رود برای برخورداری از یک حالت اختصاصی داخلی در فضای متراکم ساخته شده زندگی شهری است در جائیکه خیابان‌های باریک شلوغ و کثیف هستند و بالقوه خطرناک. پذیرش حالت درون‌گرا از طریق احداث پاسیو در خانه‌های از این نوع فراهم شده است.

شکل ۱۰-۱: پلان جزئیات یک قسمت از خانه‌های شهر اور که در فاصله زمانی ۱۶۷۴-۱۹۰۰ قبل از میلاد بوسیله Woolley خاکبرداری شده است.

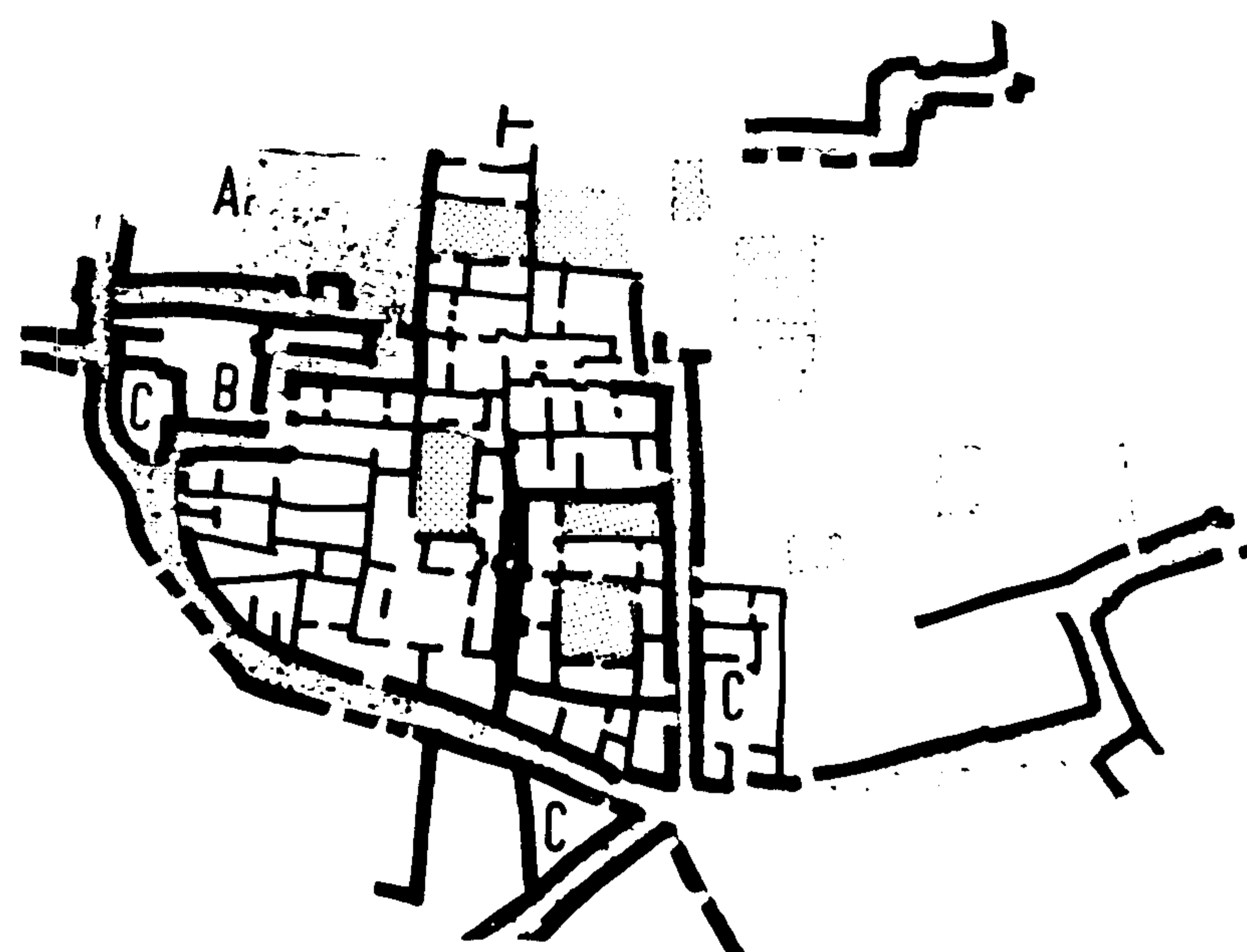
این توسعه‌های متشکل مناظر بدیع مختلف بوجود می‌آوردند، شاید بهترین نمونه‌ها را بتوان در فرم شهری قرون وسطی جستجو کرد. پلان این شهرها با بعضی نمونه‌های طبیعی و با هویت روشن منطبق میباشد.

temenos قرار دارد خاکبرداری شده است این بافت مسکونی یکی از قدیمترین قسمت‌ها بشمار میرود، جائیکه خانه‌ها برای صدها سال بود ساخته شده بودند و به مرور به پوسیدگی و رخوت گرائیده‌اند و فقط به صورت تپه‌ای بود که در روی دشت ارتفاع گزیده و خود نمائی میکرد. (۳۲)

32) Leonard Woolley Ur of the chaldees

مرکز هماهنگی مطالعات محیط زیست

شکل ۱۱-۱: Arbela, Erbil (قدیمی) در شمال شرقی عراق در حدود ۲۰۰ مایلی شمال بغداد در پای کوه‌های کردستان tell در مرکز عکس تقریباً " برای حدود ۸۰۰۰-۶۰۰۰ سال اشغال شده بود .

Jericho And Catal Hüyük

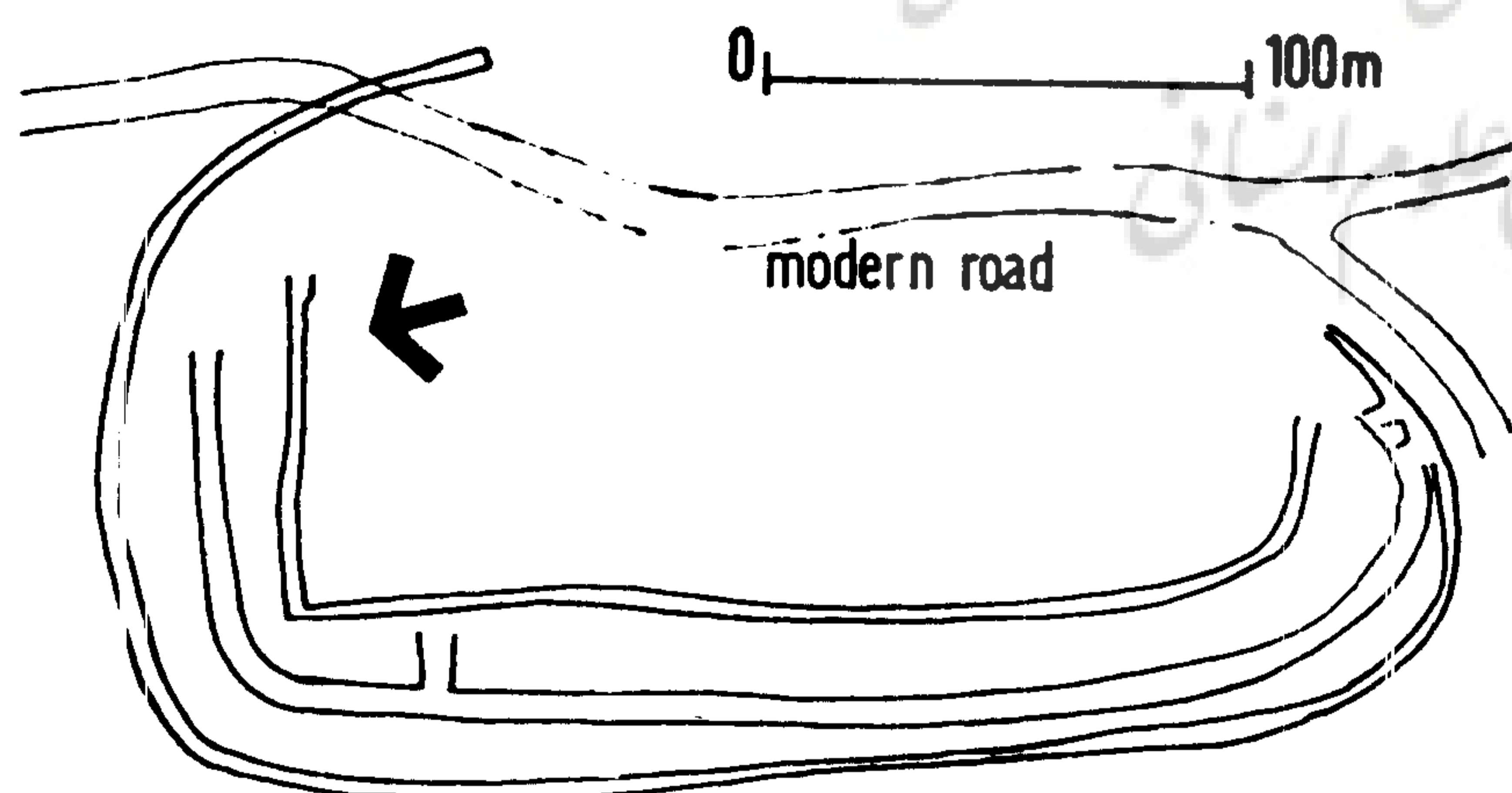
قدیمی که چندین قرن است ساخته شده و همچنین Catal Hüyük که در مقام مقایسه اخیراً " خاکبرداری شده است . این دو شهر دو نمونه از شهرهای مهم و دو مورد قدرتمند هستند که فلسفه اولین تمدن را در بین‌النهرین به مبارزه می‌گیرند . Jericho با یک تراکم مسکونی فشرده ساخته شده و در حدود ۸۰۰۰ هزار سال قبل از میلاد با حصارهای قدیمی و با یک سازمان اداری به وجود آمد .

جزئیات پلان خانه‌های شهر اور کیفیت این توسعه متشکل را بروشنی آشکار می‌سازد .

Kathleen Kenyon که خاکبرداریهای Jericho

را راهنمایی و سرپرستی میکرد در چاپ سوم کتاب Archaeology

- متذکر میشود بعد از اینکه in the Holy Land قسمتهای مسکونی در حد مورد نیاز توسعه پیدا کردند بوسیله دیوارهای حجیم محصور شدند و تصور میشود که Catal Hüyük دارای خصوصیات شهری معین بوده که متعلق به ۷۰۰۰ هزار سال قبل است . بهر صورت نه Sir Mortimer Wheeler, in Civilisations of the Indus valley و نه Dr.Glyn Daniel, in The First Civilisations هیچکدام به این گونه دعاوی متقاعد نمیشوند .

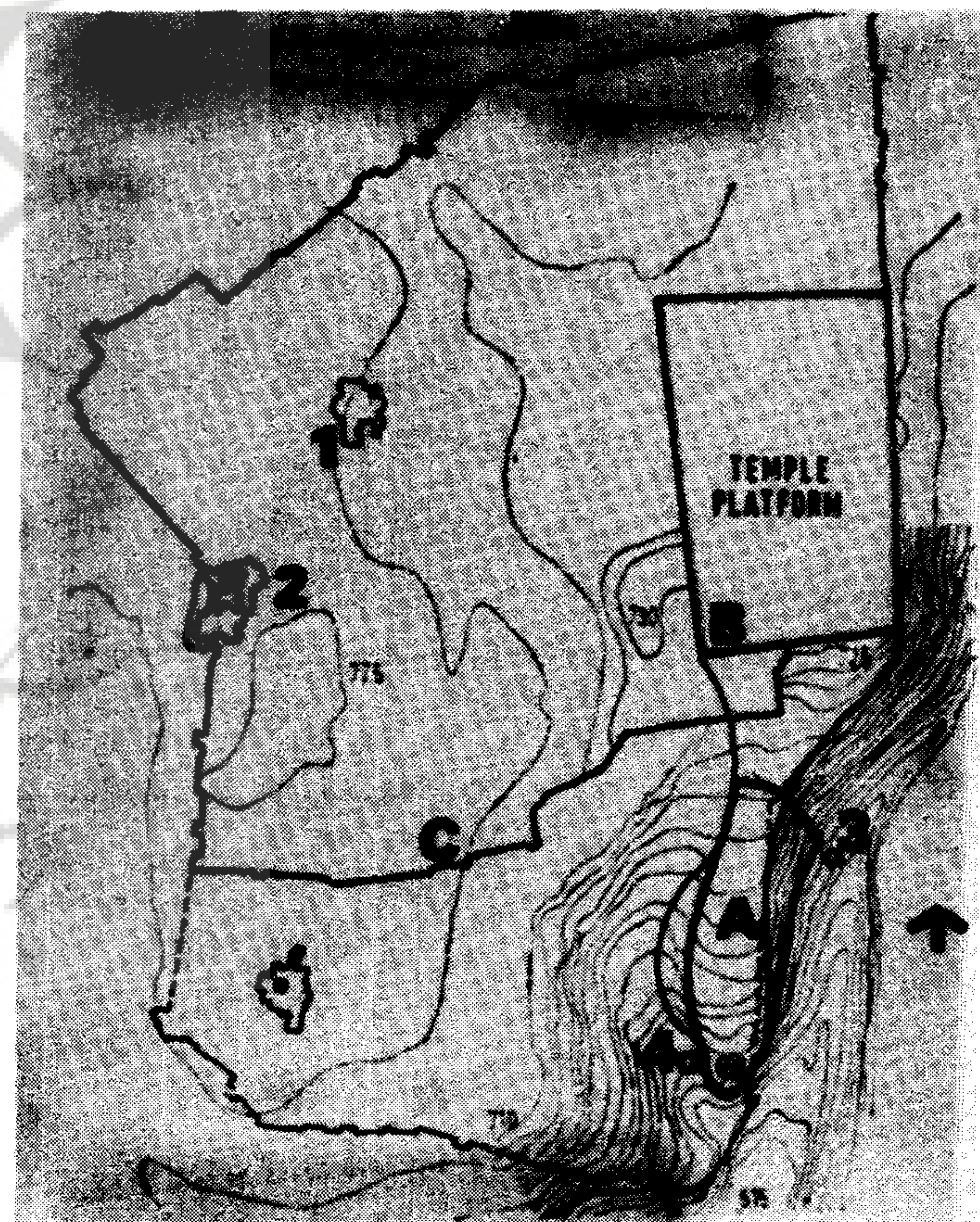
(شکل ۱۱-۱)

(شکل ۱۲-۱)

شکل شماره ۱۲ - ۱ : Jericho : طرح دیوارها و محل‌های خاکبرداری شده (بعد از Kathleen Kenyon بر اساس تست Carbon 14 تاریخ پیدایش Jericho به ۹۰۰۰ سال قبل مربوط میشود و تصور می‌رود که در ابتدا بشکل یک محراب یا عبادتگاه در کنار یک چشمه بوسیله شکارچیان دوره Mesolithic بوجود آمده است . این چشمه بعداً امکان آبیاری و کشت را در دره اردن میسر می‌سازد .

Jerusalem.

اورشلیم که سابقه تاریخی آن به حدود ۴۰۰۰ هزار سال قبل از میلاد نسبت داده میشود خوشبختانه برای باستانشناسان قسمت جدید آن شامل اولین توسعه اورشلیم نمیشود . این شهر در حوالی جنوب شرقی مدیترانه قرار دارد و دارای الگوهای سکونت اولیه میباشد .

شکل ۱۳ - ۱ : اورشلیم : یک پلان عمومی از اورشلیم که نشان

میدهد ارتباط بین اولین توسعه این شهر با دوره قرون وسطی اورشلیم را در داخل دیوارهای دوره با شکوه سلیمان در سال ۴۱ - ۱۵۳۸ بعد از میلاد (Kathleen Kenyon) الم درباره خاکبرداری تاریخ ۳۰۰۰ هزار ساله جروسالم می‌نویسد ، چطور اهمیت این شهر محتملاً " در ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد بحقیقت می‌پیوندد و در حقیقت موفقیت آن را باید مدیون موقعیت مکانی و تسلط آن بر راه حیاتی شمالی ، جنوبی از طریق مرتفعات مرکزی فلسطین دانست .

اولین الگوی سکونتی که در کنار یک مرز آبی به وجود آمده محدود شده بود از طرف شرق به وسیله دریای (Ancient Kedron) Tyropoeon و از طرف غرب به وسیله دره‌ای که نامیده میشود .

شواهد زمان حال نشان میدهد که اولین الگوی سکونتی ، فضائی به مساحت ۱۰۸۷ اگر اشغال کرده بود و اولین حصارهای دفاعی مربوط به زمانی است در حدود ۱۸۰۰ سال قبل از میلاد انجام طرح دیوار بوسیله Jebusite Jerusalem دنبال شد . این شخص در سال ۹۹۶ قبل از میلاد بوسیله David دستگیر شد .

داود و پسرش و بازماندگان سلیمان Jerusalem را به عنوان یک مرکز دینی توسعه بخشیدند و مرکزی جهت اتحاد و اتفاق قبایل Judah و Israel محسوب میشد سلیمان اولین معبد را در روی تراس مصنوعی و در شمال شهر قدیمی بنا نهاد و محتملاً " این مجموعه را با محل قصرش ترکیب نمود ولی بهر حال اثر و اطلاعی از این ساختمانها در دست نیست و آنچه تا عصر Herod The Great یعنی ۳۴-۳۷ قبل از میلاد باقی مانده بود در قالب سکوی وسیع ساخته شده برای یک معبد جدید مدفون شدند ، معبد Herod نیز کاملاً " محو شده است ولی سکوی بزرگ به وسیله دیوارهای حجیم محصور شده و باقیمانده خصوصیات آن حفظ شده است و به صورت یکی از المانهای بسیار

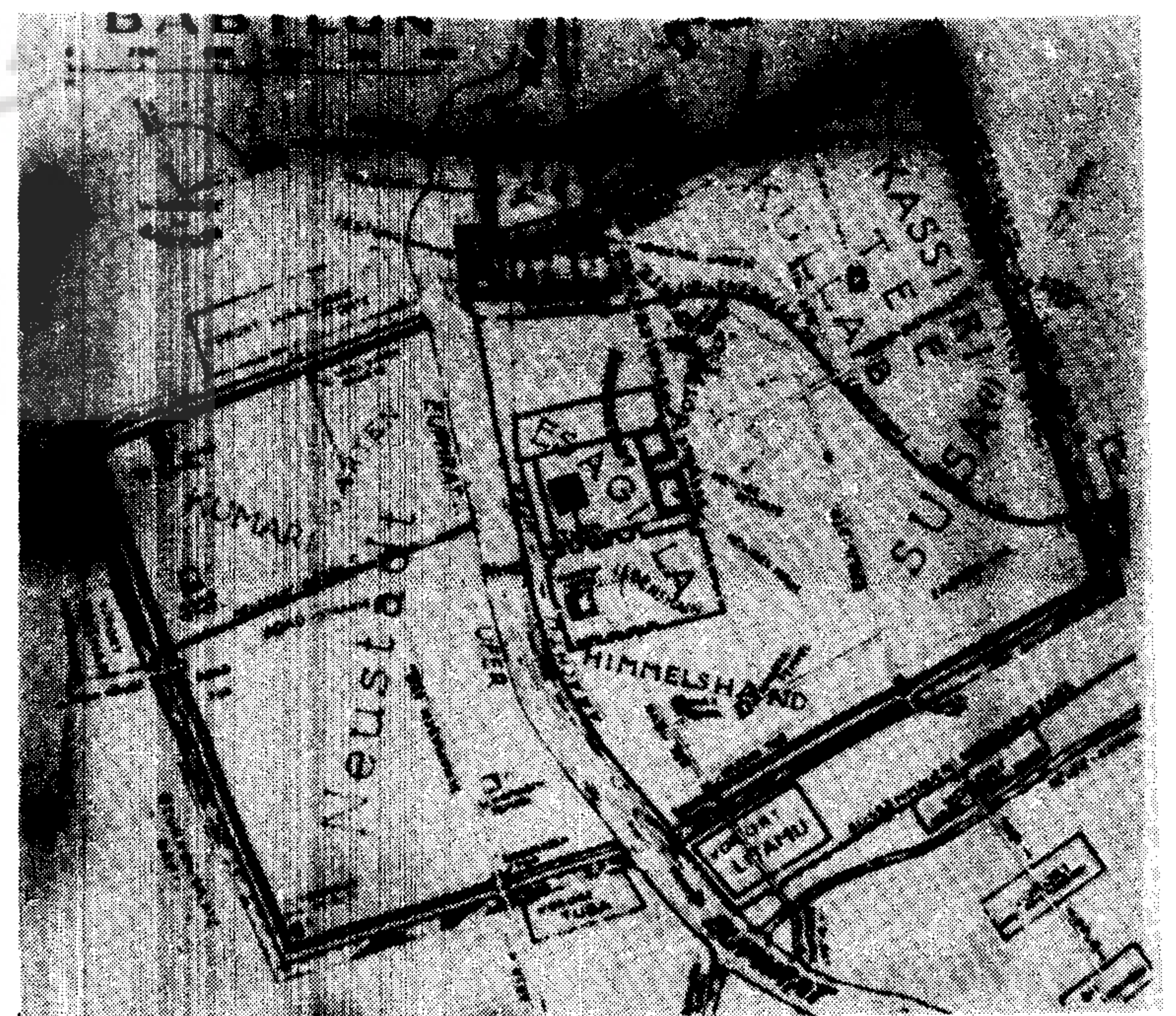
مرکز هماهنگی مطالعات محیط زیست

ارزنده و مهم شهر جدید باقی مانده است .

BABYLON

بابل در ساحل شرقی انشعاب مرکزی فرات قدیم در محل تقاطع راههای تجاری مابین خلیج فارس و مدیترانه مستقر شده بود . شهر دارای تاریخی قدیمی است و در فرصت‌های متعدد قبل از اینکه برای آخرین بار تحت کنترل Essarhadon در سال ۶۸۰ قبل از میلاد تجدید بنا شود به دفعات مورد حمله و تهاجم قرار گرفته بود .

همانطور که سوابق باستان‌شناسی نشان میدهد نقشه شهر مشخص‌نظام دوره بخت‌النصر است که در ۵۶۱-۶۰۵ برای دوره کوتاهی بعد از اینکه Babylonians امپراطوری آسوریها را منهدم کردند سلطنت کرد . متعاقب اشغال اورشلیم توسط بخت‌النصر در سال ۵۸۷ بابل تنها شهری بود که Nebuchadnezzar پادشاه جروسالم و هزارها از پیروان قبیله‌اش به آنجا تبعید شدند . در سال ۶۸۰ قبل از میلاد بابل شهری بود که بر اساس یک سیستم شطرنجی طرح‌ریزی گردیده بود و به وسیله دیواره سنگ چین شده دو طرف رود فرات به دو قسمت شده بود و بایک یل دائمی ارتباط لازم بین این دو قسمت برقرار می‌گردید .

(شکل ۱۴-۱)

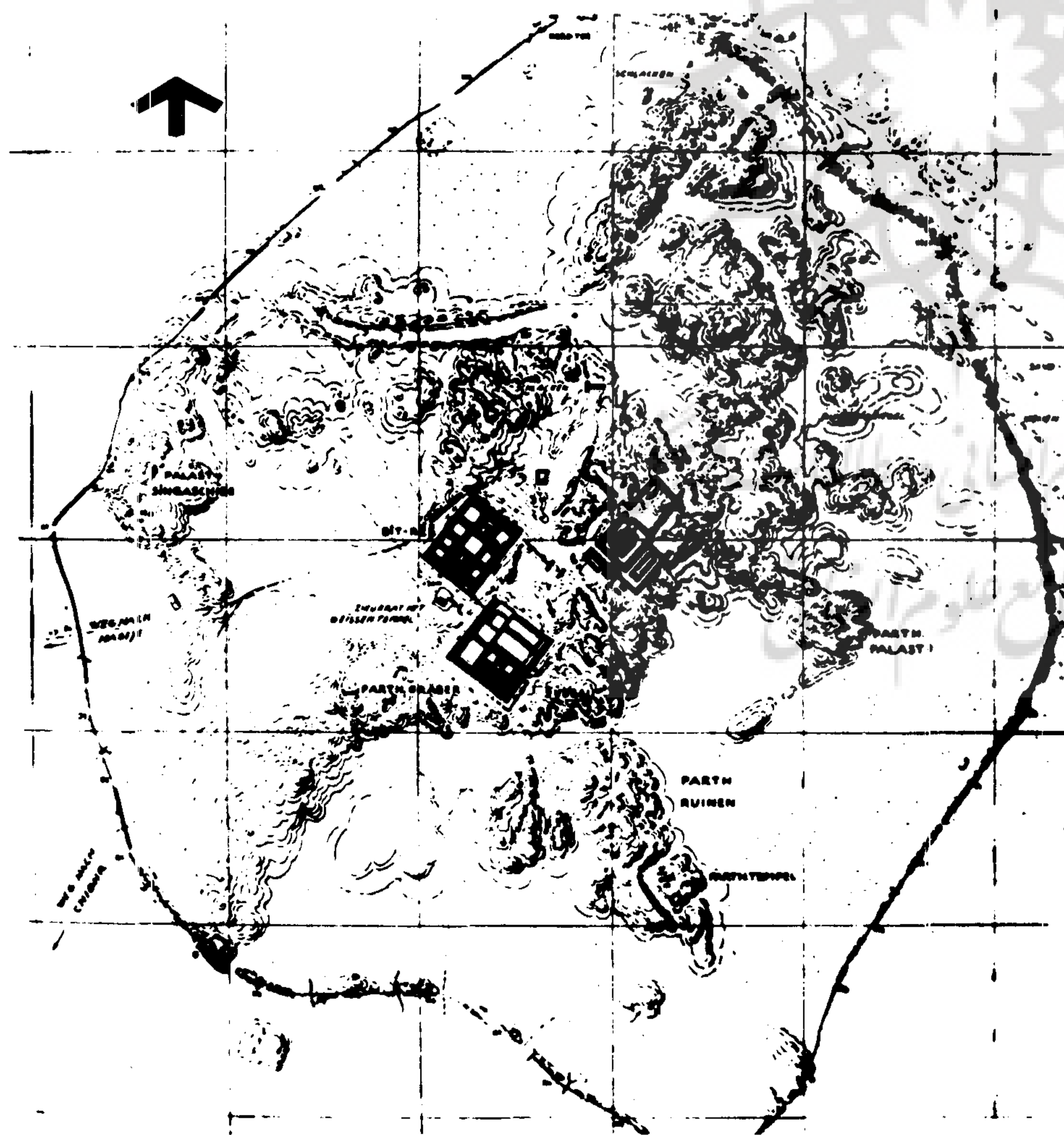
محیط‌شناسی

شکل ۱۴-۱: بابل ، پلان کلی از شهر تحت تاثیر استیلای بخت‌النصر مجموعه مساحت شهر که در حدود ۹۰ هکتار بود در داخل یک حصار دو دیواره بسته شده بود . بابل بزرگ بر وسیله یک دیوار که در حدود ۱۱ میل طول داشت محدود شده بود . تخمین زده می‌شود که در آن عصر بابل در حدود ۵۰۰/۰۰۰ نفر جمعیت داشته است .

URUK

Uruk همچنین به عنوان Warka شناخته شده است و Erech

Old Testament در نزدیک فرات در حدود ۶۰ میلی بالای بستر شهر اور به وجود آمد . این شهر یکی از وسیع‌ترین شهرهای دوره سومریان شناخته شده است که مساحتی در حدود ۱۲۳۵ اگر در فاصله زمانی ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد داشته است . تمامی آثار دیوار دفاعی شهر موجود است و تقریباً

شکل ۱۵-۱:

دارای ۶ میل طول این دیوار تقریباً " بایک هزار پاروی دو پهلو تقویت شده است. این شهر در حدود سالهای ۲۳۰۰-۳۵۰۰ قبل از میلاد دوره درخشانی داشته است. شکل ۱-۱۵: Uruk : پلان عمومی شهر حدتوسعه مربوط به ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد و موقعیت مرکز شهر را که بوسیله مجموعه معابد Enna Temple اشغال شده است نشان می دهد. در دوران Uruk (۳۰۰۰-۳۵۰۰) قبل از میلاد این شهر ترکیبی بود از مجموعه معابد، کاخها و ساختمانهای اداری و انبارها. تاریخ زیگورات جالب توجه Ur-Nammu در حدود ۲۱۰۰ سال قبل از میلاد مربوط میشود.

منابع مورد استفاده :

History of Urban from
Prehistory to the Renaissance
by: A.E.T.MORRIS (Chapter 1, Part 1)
Translated by: Manouchehr Tabibian

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی